

In hoc quidē mūdo occulte præsens, fide nos purgās, spe attrahēs, & charitate uniēs: in altero autē reuelate præsens, ueritate pascens, amore inebrians, & ineffabili incomprehensibilium bonorum copia omne desyderium sedans, satians, exuperās. Patri ergo aeterno, & filio superbenedicto, & spiritui sancto superbono sit honor, gloria, & gratiarum actio in caelo & in terra, & ab omni creatura in omnia, per omnia, & super omnia seculorum secula. Amen.

COMMENTARII IN MATTHAEVM FINIS.

SANCTVM EVANGELI

V M S E C V N D V M M A R C V M .

INITIVM EVANGELII IESV CHRISTI FILII dei. Sicut scriptū est in Esaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praparrabit uiam tuā ante te, Vox clamātis in deserto: Parate uia domini, rectas facite semitas eius: fuit in deserto Ioannes baptizans, & pradicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorū. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hierosolymitæ uniuersi, & baptizabātur ab illo

- 10 in Iordanis flumine, confitentes peccata sua. ¶ Et erat Ioannes uestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lūbos eius: & locustas & mel syluestre edebat. ¶ Et pradicabat dicēs: Venit fortior me post me, cuius nō sum dignus procumbens soluere corigiam calceamentorum eius. Ego baptizauī uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritu saucto. ¶ Et factum est in diebus illis, 4
- 15 uēnit IESVS à Nazaret Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim ascendens de aqua, uidit cœlos apertos, & spiritum sanctum tanquā columbam descendentem, & manentem in ipso. Et uox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te cōplacui. ¶ Et statim spiritus expulit eum 5 in desertum. Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à satana: eratq; cum bestiis, & angeli ministrabant illi.
- 20 ¶ Postquam autem traditus est Ioannes, uēnit IESVS in Galilæam pradicans euangelium regni dei, & dicens: quoniam impletum est tempus, & appropinquabit regnum dei: Pœuitemini, & credite euangelio. ¶ Et prateriens secus mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, mittentes 7
- 25 retia in mare: erāt enim piscatores. Et dixit eis IESVS: Venite post me, & faciā uos fieri piscatores hominū. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. Et progressus inde pusillum, uidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes retia in nauī: & statim uocauit illos. Et res-

8 Iusto patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis, secuti sunt eum. ¶ Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit dicens: Quid nobis & tibi IESU Nazarene? Venisti perdere nos? Scio quod sis sanctus dei. Et cōminatus est ei IESVS, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamās uoce magna, exiit ab eo. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirent inter se, dicentes: Quidnam est hoc? Quænam doctrina hæc noua? Quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Et processit rumor eius statim in omnem regionē Galilææ. ¶ Et protinus egredientes de synagoga, uenerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne. Decūbebat autem socrus Simonis febricitans, & statim dicit ei de illa. Et accedens, eleuauit eam apprehensa manu eius: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis. Vespere autē factō, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habētes: & erat omnis ciuitas cōgregata ad ianuam. Et curauit multos, qui uexabantur uariis languoribus: & dæmonia multa eiiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniā sciebant eum. Et diluculo ualde surgēs, egressus, abiit in desertum locum, ibique orabat. Et persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. Et cum inuenissent eum, dixerunt ei, quia omnes quærent te. Et ait illis: Eamus in proximos uicos & ciuitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim uēni. Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia eiiciens. ¶ Et uēnit ad eum leprosus deprecās eum, & genuflexo dicit: Si uis, potes me mundare. IESVS autem misertus eius, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo, Mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus est ei, statimque eiecit illum, & dicit ei. Vide nemi- ni dixeris: sed uade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses in testimonium illis. Et egressus, cœpit prædicare, & diffamare sermonem: ita ut iam non posset manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse: & conueniebant ad eum undique.

ANNOTATIONES BREUES LVII. CIRCA LITERAM CAP. I.

2	in Esaia ἐν τοῖς προφήταις	9	uniuersi baptizabantur * πάντες	12	dignus, p̄cūbēs soluere ἱκανὸς κῆψας λύσαι
2	in prophetis		omnes		idoneus & procūbēs soluam
2	Ecce * ἐγὼ ego	10	in Iordanis ἐν τῷ ἰορδάνῃ	13	Ego * μοὶ quidem
8	egrediebatur ἔξεπορεύετο		in Iordane	14	uos * ἐν in & infra
8	Iudææ ἡ ἰουδαία	11	& zona ὁ ζώνη	16	apertos, χιλομένους
9	rectus Hierosolymitæ		septimus casus.		finidi

16 spiritum

16	spiritum — sanctum	28	componentes	mane, crepusculo ad
17	descēdētē — & mas		καταστίζοντας	47 abiit * ὁ ἴσος (modum
17	in ipso. (nentem		reficientes,	48 profecutus est
	ἐπ' αὐτῷ		farcientes	κατεδίωξαν
	super ipsum	29	secuti sunt eum.	plurale.
18	in te complacui.		ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτῶ	49 dixerunt
	ἐπ' ᾧ εὐδόκησα		abierunt post eum	λέγασιν
	in q̄ mihi bñ cōplacui	30	docebat — eos.	præsens.
	in quo mihi bene cō	31	quasi ὡς tanquam	50 uicos & ciuitates:
18	expulit (placitū est	33	dicens. * ἔα Ἄγε	κωμόπολεις
	ἐκβάλλει	33	Nazarene	municipia
	emittit		ναζαρενέ	51 eorum, — &
	præsens.	34	Scio quod sis	52 genuflexo * αὐτῷ εἰ
19	Et erat * ἐκεῖ ἰβι		οἶδα σε τίς εἶ	52 dicit * αὐτῷ εἰ.
19	diebus		noui te quis es	53 misertus — eius,
	— & quadraginta no	35	de homine.	53 manum — suam:
22	appropiquabit (ctibus		ἐξ αὐτῶ	54 Mundare.
	ἠγγικεῖν		ex eo	καθαρίοθῃτι
	præteritum.	38	in potestate * ἡ) &	imperatiuum.
23	Pœnitēmini	39	rumor	55 nemini * μηδὲν ᾧcquā
	μετανοεῖτε		ἡ ἀκοή	56 principi sacerdotum,
	pœnitentiam agite,		fama	τῶ ἱερεῖ
	resipiscite	39	in omnem regionē	sacerdoti
23	Et præteriens		εἰς ὅλην τὴν περίχωρον	57 prædicare
	πρὸ πατῶν δὲ		in totā circūiacētē regio	* πολλὰ
	ambulans autem	44	dæmonia habētes: (nē	multum
24	eius		τοὺς λαμνονίζομένους	58 diffamare
	τῶ σίμωνος	45	quī uexabantur	διαφημίζαν
	Simonis,		κακῶς ἔχοντας	diuulgare
25	retia		male habentes	59 esse.
	ἀμφίβλητρον	46	sciebant eum	ἦν
26	retibus		* χριστὸν εἶναι	erat
	τὰ δίκτυα		CHRISTVM esse.	59 & conueniebant
	& infra.	47	diluculo ualde	καὶ ἦρχοντο
26	retibus * αὐτῶν suis		πρωὶ ἔννευχορλίαν	& ueniebant

COMMENTARIVS IN CAPVT PRIMVM.

Arcus Euāgelista Petri & Pauli affectator fuit. Sed & quod dominum in carne uiderit, & in eum crediderit, & multa eorum quæ scripsit aspectu ipso cognouerit, mihi uerisimile est. Nam ex Paulo ad Collossenses, Barnabæ, qui ex historijs cognoscitur, primus dominum adhuc in terris diuersantem Romæ annunciasse, consobrinus fuit. Præterea matrem Hierosolymis commorantem habebat, & fidelissimam quidem: quod ex duodecimo Actionū apostolicarum cognoscitur: ubi sic habetur de Petro à potestate Herodis per angelum liberato: Cōsideransq̄ uēnit ad domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati & orantes. Pulsante autem eo ad ostium ianuæ, processit puella ad uidēdum, nomine Rhodæ: Et ut cognouit uocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam: sed intrò currens, nunciauit stare Petrum ante ianuam. Denique ex supputatione temporum, duodecimo à passione domini anno CHRISTVM

Coloss. 4.

Act. 12.

in Aegypto & Alexandria annūciabat, interpretans quæ Petrus euangelizabat. Scripsit autem euangelium, quod sic exorsus est. ¶ Initium euangelij IESV CHRISTI filij dei. Sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te: Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. fuit in deserto Ioannes baptizans, & prædicans baptismum poenitentiae in remissionē peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hierosolymitæ, & uniuerſi baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua. ¶ Sunt qui faciunt Marcum abbreviatorē Matthæi, quorum sententiæ nequaquam arbitror accedendum. Nō enim faciunt eum Euangelistam, perinde ut neq; teipsum facerent, si mutiles aut Lucam aut Ioannem: quis enim te ob id Euangelistam pronuntiaret: Caterum si ita res haberet, non essent quatuor Euangelistæ, sed tres duntaxat. Atqui quatuor esse, ex Ezechielis prophetia manifeste cognoscitur. Adde quod nō dicit, epitome seu abbreviatio euangelij: sed, Initium euangelij IESV CHRISTI, sicuti reuera est. Insuper officium abbreviatoris est, ordinē sequi operis quod abbreviat: quod hic non obseruari perspicuum est. Denique non est abbreviatoris, addere: at pleraq; in Marco inuenias, quæ nō queas in Matthæo reperire: ut in progressu cognoscetur. Sed & euangelium spiritu dei mouente nobis scriptum ac relictum esse, nemo est qui ambigere debeat. Ezechiele de quatuor animalibus, quæ quatuor nobis repræsentant Euangelistas: quæ res tum apud recentiores, tum apud uetustiores testatissima est, dicente: Similitudo autem uultus eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autē bouis, à sinistris ipsorum quatuor: & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Et subdit: Et unumquodq; eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebatur, nec reuertebantur cum ambularēt. Afflatu igitur spiritus sancti, & uehementi quidē motu corda Euangelistarū percellentis atq; agitantis, scripta sunt euāgelia. Cur etiam alia facies Marci, alia Matthæi: si non esset aliud euangelium Marci quàm Matthæi, sed quædam abbreviatio, & particula Matthæi: Voluit certē dominus esse quatuor flumina paradisi, quatuor in uisione dei facta Ezechielī animalia, quatuor nouæ legis testes, quatuor euangelia. Ipse autem dominus, paradus est: de cuius uentre hæc quatuor prodierunt flumina, quæ uniuersam uiuificāte doctrina irrigant terram. Sint ergo nobis indubitato quatuor Euangelistæ, & quatuor euangelia. Et Marcus nō epitomographus, sed reuera Euāgelista, & (ut sic dicā) euāgelographus. Et uide quàm bene in ipso statim initio abbreviatoris munere functus sit. Matthæus sic cœpit: Liber generationis IESV CHRISTI filij Dauid: de generatiōe solum temporali a humana loquens. Marcus autem solum de æterna ac diuina loquitur, cum ait: Initium euangelij IESV CHRISTI filij dei. Et quod subditur, Sicut scriptum est in Esaia propheta, melius Græce habetur, *ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις*, Sicut scriptū est in prophetis. Nam prima pars, Ecce ego mitto angelū meum, scripta est Malachiæ tertio: quæ sic nūc ibi legitur, Ecce ego mitto angelū meum, & præparabit uiam ante faciem meam. Et statim ueniet ad templū suum dominator, quem uos quærītis: & angelus testamētī, quem uos uultis. Secunda uero, Vox clamantis in deserto, Esaia. 40. hoc pacto: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Et subditur: Et reuelabitur gloria domini, & uidebit omnis caro pariter quod os domini locutum est. Gloria domini, filius dei. Quod os domini locutum est, uerbum dei æternum. De quo patet in Psalmo quadragesimo quarto: Eructauit cor meum uerbum bonū. Et angelus qui missus est, ut præpararet uiam domini, & uox clamans in deserto, Ioannes Baptista, ut uisum est Matthæi numeris decimooctauo, & centesimo decimo. Baptismus poenitentiae quo baptizabat Ioannes, figura erat baptismi CHRISTI, qui est uerus baptismus. Et is qui Iōānis erat, solum præparabat ad remissionē

remissionem peccatorum : non enim Ioannes peccata remittebat , sed (ipso testante)
 CHRISTVS erat qui tollebat peccata. Et confessio discipulorum Ioannis , figura con-
 fessionis fidelium CHRISTI. Porro ubi hic habemus , Hierosolymitæ uniuerſi : illud
 uniuerſi , non cum Hierosolymitæ , sed cum baptizabantur , apud Græcos iungitur
 hoc modo, *ἅπασαν τὴν γῆν* , ut sic legamus : Egrediebatur ad eum omnis Iudææ
 regio , & Hierosolymitæ , & baptizabantur ab illo omnes (scilicet ad eum uenientes)
 in flumine Iordane , non uniuerſi Hierosolymitæ : nam præcipui cōtempserunt eum ,
 ut ex ca. uigesimo primo Matthæi , numero ducētesimo tertio cognosci potest. Quod
 autem Ioannes baptizabat omnes ad se uenientes , figura erat , nullos ad uerum bap-
 tisma uenientes , & eius gratiam postulantes , esse excludendos. Continenter de uestitu
 & uictu Ioannis subnectit Marcus , dicens. ¶ Et erat Ioannes uestitus pilis camelorū ,
 & zona pellicea circa lumbos eius : & locustas & mel syluestre edebat. ¶ De uestitu ,
 cibo , & uitæ austeritate Ioannis capite tertio Matthæi dictum est abunde : de prædica-
 tione uero eiusdē , consequenter subdit Marcus , dicens. ¶ Et prædicabat , dicens : Ve-
 nit fortior me post me , cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calcea-
 mentorum eius. Ego baptizauī uos in aqua , ille uero baptizabit uos in spiritu sancto.
 ¶ Cum dicebat , post me , tempus indicabat : quia maxime postquam Ioannes in uin-
 cula coniectus fuit , & ab Herode sublatus , dominus se manifestaui. Hic Marcus ad
 Matthæum dicentem Ioannem dixisse se indignum , ut portaret calceamenta eius , ad-
 iicit eum dixisse se ne dignum quidē , ut procumbens solueret corrigiam calceamen-
 torum eius : quod augustam quandam designabat uenerationem , qua & ipsum indi-
 cabat esse deum , & se eo longē inferiorem . Nec ab re quidem : nam ipse in aqua sola
 baptizabat , ille uero in spiritu sancto : & ita quāto aqua spiritu sancto inferior est , hoc
 est creatura deo , tanto se minorem illo faciebat . Et id uerissime . Quia Ioannes solum
 creatura erat , ille uero etiā deus . Quin & si homo potestatem habet purificandi aqua ,
 solus tamē deus potestatem habet purificandi spiritu sancto : hic , intīme & uiuifice : iste ,
 extīme , & (ut sic dicā) cute tenus . Mox uero de baptīsmate CHRISTI , Ioanne mini-
 stro , prosequitur Marcus , dicens. ¶ Et factum est in diebus illis , uenit IESVS à Naza-
 reth Galilææ , & baptizatus est à Ioanne in Iordane . Et statim ascendēs de aqua , uidit
 celos apertos , & spiritum sanctum tanquam columbam descendantem & manentē
 in ipso . Et uox facta est de cœlis : Tu es filius meus dilectus , in te cōplacui . ¶ Hæc pro-
 fecutus est Matthæus capite tertio . Sed aduertendum id , Et statim ascendens , refer-
 ri posse ad Ioannem : quia signum factum est pariter , & uox missa propter Ioannem ,
 non propter IESVM , qui semper cum patre erat , & super quem spiritus sanctus non
 symbolice , sed per essentiam semper manebat . Illud autem signum datum fuerat Io-
 anni , ut eum cognosceret , qui baptizabat in spiritu sancto . Sed & ex uoce illa ma-
 gnifica è cœlo delapsa , filium dei esse agnouit . Subinde de ieiunio domini , & tenta-
 tione eius in deserto , prosequitur Marcus , dicens. ¶ Et statim spiritus expulit eum in
 desertum . Et erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus , & tenta-
 batur à satana : eratq; cum bestijs , & angeli ministrabant illi . ¶ Spiritus , inquit , ex-
 pulit eum . Sed quis spiritus ? Sanè is , de quo paulo ante dixerat : Vidit celos apertos ,
 & spiritum sanctum tanquam columbam descendantem & manentem in ipso . Cæ-
 terum *ἐκβάλλει* , pro quo hic habetur , expulit , idem est quod emittit : ut nullam uiolen-
 tiam intelligas , sed efficacem promptam que actionem : quandoquidem spiritus dei ,
 qui erat spiritus CHRISTI , subito quocumque uelit , hominem rapit . Hanc autem
 materiam de tentatione domini , & uictoria eius , latius prosequitur Matthæus capi-
 te quarto . Cui hic addit Marcus : Eratq; cum bestijs . Qualibus ? Quales profecto so-
 lent esse in deserto : ut leones , ursi , pardi , & aliæ id genus feræ , quæ alijs sunt imma-
 nes , sed CHRISTO perquam mansuetæ : & multo quidē magis , quàm primo Adam

si nūquam peccasset: nimirum quia primus Adam erat animalis, & in animam uiuentem: secundus autē spiritualis, & in spiritum uiuificātem. In hoc ueritas uerbi dei impleta est, quo dixerat: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: **Gen. 1.** & præsūt piscibus maris, & uolatilibus cœli, & bestijs uniuersæ terræ. Hic est de quo **Psal. 18.** dictum est: Omnia subiecisti sub pedibus eius, & de nullo altero. Deinceps quæ dominus egerit, postquam è deserto, ut cunq; illi placuit, reductus est: siue à spiritu suo, siue ab angelis ministrantibus ei, ut impleretur scriptura: In manibus tollent te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum: subiungit Marcus, cum ait. ¶ Postquam autē traditus est Ioannes, uenit IESVS in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum dei. Pœnitementi, & credite euangelio. ¶ Similē sententiam habet Matthæus capite quarto: sed & hic addit Marcus, quod illic Matthæus non habet, dominum scilicet dixisse, impletum esse tempus. Quodnam tempus? Nimirum ueteris legis, legis prophetarum: & instare tempus aduentus Mesia, & regni dei, quod est regnum CHRISTI, nouæ legis & gratiæ. Deinde subdit de uocatione apostolorum Petri & Andreae fratrum, & Iacobi & Ioannis itidem fratrum, dicēs. ¶ Et præteriens secus mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare: erant enim piscatores. Et dixit eis IESVS: Venite post me, & faciam uos fieri piscatores hominum. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. Et progressus inde pusillum, uidit Iacobum Zebedæi, et Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes retia in nauī, & statim uocauit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in nauī cū mercenarijs, secuti sunt eum. ¶ Dominus fratres uocat, & accersit: quod amorem fraternitatis amet in nobis. Quod si amorem fraternitatis carnis diligit, quanto magis fraternitatis spiritus? Hæc, ueritas esse debet: illa, uestigium, Hac, filij dei, & fratres CHRISTI nominamur & sumus: illa, filij hominum, & mortalium fratres. Porro hi piscatores erant piscium, & eos dominus fecit piscatores hominum. De quibus & successoribus eorum, forte haud absone id Hieremias intelligatur: Ecce ego mittam piscatores multos, dicit dominus, & piscabuntur eos. Vocatis autem apostolis, quam ciuitatē cum discipulis suis ingressus sit, subiungit Marcus, dicens. ¶ Et ingrediuntur Capharnaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ. Et erat in synagoga eorū homo in spiritu immundo, & exclamauit, dicēs: Quid nobis & tibi IESV Nazarene? Venisti perdere nos? Scio quod sis sanctus dei. Et comminatus est ei IESVS, dicēs: Obmutesce, & exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans uoce magna, exijt ab eo. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicentes: Quidnam est hoc? Quænam doctrina hæc noua? Quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediūt ei. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ. ¶ Dictū est Matthæi ca. septimo, numero septuagesimo primo, quo pacto dominus docebat, tanquam potestatem habens, nō autem Scribæ. Ob id autem sabbatis ingrediebatur dominus synagogas: quia illis diebus populus eò confluebat, quod feriaretur, & solis rebus diuinis intenderet. Et quis dubitat deum illic præsentem esse, ubi congregati sunt uolentes ei intendere, & de eo quippiam auide audire? Nihil tamen prohibet etiam inter illos esse, qui spiritu agantur immundo. Quod accidit (domino prædicante) in synagoga Capharnaum. Sed & hoc boni illis ex societate bonorum, & auditu uerbi dei accidere potest, ut à spiritu liberentur immundo: non fert enim ille uerbum dei. Quod monstratum est, cum spiritus ille per hominem illum exclamaret: Quid nobis & tibi IESV Nazarene? id est, Quid tibi nobiscum est rei? Vt enim calor frigori, lux tenebris, sanitas morbo aduersatur; sic sanctitas immundo spiritui, quæ tanta erat in CHRISTO, ut illi spiritui tormento esset: quinimmo & uerba CHRISTI. Ideoq;

Ideoq; dicebat: Venisti perdere nos: Et causam subdit, cū ait: Scio quis sis, ὁ ἄγιος, sanctus ille, & per eminentiam sanctus. Nulla enim sibi mutuo adeo contraria sunt ut sanctum & immūdum: sed quod fortius est, alterum euincit ac superat. Et licet uerba illa homo loqui uideretur, non tamen ipse loquebatur, sed dæmon, qui illius utebatur organis. Ideo dominus non homini, sed dæmoni respondit: quem & increpauit, cum ait: Obmutesce, & exi de homine. Quod iussit eum obmutescere, hoc fecit, ne de sua sanctitate, & quisnam esset, loqueretur: neque enim decet immūdum de mundo pronunciare: & à deo refugum, & perpetuo exulem, de sancto dei, & qui semper cum deo est, loqui: perinde, ut neq; immundissimum scortum de uirginitate. Qui iussus, obmutuit. Sed & iussus exire, exiuit: tamen si nolēs, & inuitus: quod ex eo cognoscitur, quod spiritus ille immundus lanauit hominem, proijciens illum ac prosternens in medio turbæ (quod ex Luca cognoscitur) in signum inuiti, & inuoluntarij egressus. & insuper quod uoce magna exclamans, id est magnum eiulatum emittens, exiuit: neq; illi ultra nocuit, quod intendit Lucas. Huius facti non meminit Matthæus, ne putemus hoc euangelium esse epitomen Matthæi. Et uiso hoc signo, mirati sunt uniuersi: nec ab re, quia nunquam uiderant suos Scribas hanc uerbi ac doctrinæ potestatem habere. Et admirabundi inter se, sciscitabātur, quidnam esset hoc, & quænam hæc noua, & hæctenus inaudita doctrina: ut etiam solo uerbo illius fracti, spiritus immundi resistere nō possent: sed ei nolētes atq; inuiti, ut ipsi uisu didicerant, obedirent. Et fama eius statim per uniuersam disseminata est Galilæam. Ex his instrui mur, cum seriamur à terrenis, & congregamur ad audienda diuina, cœlestem nobis aduenire fauorem, præterea spiritus immūdos sanctimoniam & uerbum dei ferre nō posse, sed illis torqueri: quibus etiam, si qui occupati sint, & sanctæ congregationi inter sint, eos uerbo dei liberari posse: cui dæmonia resistere nō possunt, sed parent uel inuiti. uult enim immēsa illa pietas suos ab immundis spiritibus liberari, ut omnes sua uase mundo ipsum nominare & inuocare ualeant: neq; enim illi placet ab immundis nominari, aut à talibus sanctitatis suæ præconia usurpari. Quod, ubi fit, laus dei crescit & bonus odor, bonaq; fama longe lateq; dispergitur. At postquam prædicauit in synagogis Capharnaum, uēnit in domū Petri, quam arbitror fuisse Capharnaum: & si ciuitas Petri & Andreæ dicat Bethsaida: & siue illic siue istic, sanauit dominus focrū Petri, quod intelligere possumus ex his, quæ Marcus subiungit hoc modo. ¶ Et pro-
 ¶ tinus egredientes de synagoga, uenerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iaco-
 ¶ bo & Ioanne. Recumbebat autem focrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de
 ¶ illa. Et accedens, eleuauit eam apprehensa manu eius, & continuo dimisit eam febris.
 ¶ Et ministrabat eis. Vespere aut facta, cū occidisset sol, afferebant ad eum omnes male
 ¶ habētes, & dæmonia habētes: & erat omnis ciuitas cōgregata ad ianuam: & curauit
 ¶ multos qui uexabātur uarijs languoribus: & dæmonia multa eijciebat, & nō sinebat
 ¶ ea loqui, quoniā sciebāt eum. Et diluculo ualde surgēs, egressus abiit in desertū locū,
 ¶ ibiq; orabat. Et profecutus est eū Simō, & qui cum illo erant. Et cū inuenissent eū, di-
 ¶ xerunt ei, quia omnes quærūt te. Et ait illis: Eamus in proximos uicos & ciuitates, ut &
 ¶ ibi prædicē. Ad hoc em uēni. Et erat prædicās in synagogis eorū, & in omni Galilæa,
 ¶ & dæmonia eijciens. ¶ Hoc factum de focru Petri, hoc est de matre uxoris eius, narra-
 ¶ rat Matthæus cap. 8. ut numero 74. sufficienter uisum est. Et adijcit hic Marcus pau-
 ¶ cula quædam, quæ nō habet Matthæus, ut quod omnis ciuitas cōgregata esset ad ianuam
 ¶ domus Petri, ubi erat dominus. Dominus, ianua est. Ego (inquit) sum ostium: Ioan. 10.
 ¶ per me si quis introierit, saluabit. Domus Petri, ecclesia. Omnis ciuitas, uniuersa tur-
 ¶ ba fidelium. Ad ianuam domus Petri sanātur multi à uarijs languoribus: quia cum in
 ¶ ecclesia ad CHRISTVM attēdimus, per eū omnes nostræ curātur infirmitates. Eijcie-
 ¶ bat ibi dæmonia: quia nō decet impuros & immundos ad sanctā accedere ecclesiam.

Quod arcebat ea loqui quod scirent eum : deum respuerè cōfessiones, & laudes impurorum mentium insinuabat. Quod diluculo egressus est in desertū, & orauit: ostendit nobis exemplo suo, nos ab exordio nouæ legis, uel ab eo tempore, quo nobis primum ipse, qui sol est iustitiæ, oritur, debere in secessu mentis quærere deum, & puram mēte adorare, & sequi CHRISTVM pro nobis in solitudine orantem: quicquid enim faciebat, nobis faciebat, nobis prodesse uolebat, nobis merebatur. Et sic secutus est, et requisitum eum Petrus, & cum eo Andreas, Iacobus, & Ioannes: quod ex eo intelligitur, quod prius dictum fuerat: Venerunt in domum Simonis & Andreae, cum Iacobo & Ioanne. Et duxit eos dominus in cōtiguas κωμοπόλεις, id est municipia: omnes in patris sui nomine congregatas multitudines, prædicatione euangelicæ lucis illuminans: ad hoc enim missus fuerat. Et nos ad hoc nati & renati, ut illa luce illuminemur. Et daemonia eiiciebat, & præcipue in synagogis & sanctorum congregatione: nam ad sacrarum cōursionum loca nihil accedere decet prophanum, impurum, nefandū. Quod & olim obseruatum fuit, cum apostatae, poenitentes, & energumeni arcebantur à sacrarum adytorum ingressibus. Quod & adhuc obseruari ferunt apud Aethiops Christianos: apud quos octauo quoque die, qui sacer & sacrae cōgregationis dies est, ad sancta accedere limina mos est: sed tamen non ante ingredi quàm Hierophantis pro foribus templi assidentibus, & ad hoc ipsum institutis, quas tota illa ogdoade maculas contraxerint, aut antea si forte alicuius recordatio subeat, detexerint, & cōfessione purificauerint. Et hic mos uerè Christianorum uidetur, & ex primitiua inductus ecclesia. Deinde subdit Marcus, de leproso qui à domino mundatus est, dicens. **C**Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, & genuflexo dicit: Si uis, potes me mundare. **I**ESVS autem misertus eius, extendit manū suam: & tangens eum, ait illi: Volo, Mundare. Et cum dixisset, statim dicebat ab eo lepra, & mūdatus est. Et comminatus est ei, statimque eiecit illum, & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed uade, ostēde te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyses in testimonium illis. At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem: ita ut iam non posset manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse: & conueniebant ad eum undique.

Hæc mirāda leprosi cura, in principio ca. 8. Matthæi, numero septuagesimo secūdo, cōsimili penè modo narrata est: sed adiecit Marcus, qd' egressus leprosus cœpit prædicare, & διαφημίσει τὸν λόγον, id est diuulgare sermonem, ne quis putet hic diffamare in malam partem capi. Quod neque dicit Lucas, etsi quod cōsequēs est ad id adiciat, cum ait: Perambulat autem magis sermo de illo. Quod dominus comminatus est ei, dicēdo: Vide nemini dixeris (comminationes enim CHRISTI in spiritu lenitatis erāt, cuiusmodi sunt, uide ne, caue, noli, & similes: quibus etiam aliquādo adiecit id, ne deterior aliquid tibi cōtingat) non ideo fecit quod nollet diuinum beneficium inuulgari: sed quod uellet cui oporteat indicari, & beneficium deo acceptum referre: quod & eum qui sanatus fuit fecisse, nulli dubium esse debet: qui siue executionem sibi iustæ ostensionis præueniēs, factum inuulgauit, quod conceptum gaudium non ferret, & plenam recuperatæ sanitatis fidem haberet: siue tum, cum certior factus non solum uerbo CHRISTI, cui fidebat: & corporis alacritate, quam sentiebat: sed & insuper testimonio sacerdotis, & eorum ad quos spectabat eius rei iudicium: cum opera dei reuelare & cōfiteri honorificum sit, tantum miraculum cælare non potuit. Sed, ut Græce habetur, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, id est cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonē, id est factum ipsum gloriosum manifestare: & omnia in bonam partē, & bono erga CHRISTVM animo: quod ostendit tantus concursus multitudinis ex prædicatione illa ad CHRISTVM, ut iam non posset manifeste introire in ciuitatem. Quid si etiam cælare nō debuit? Quod ergo CHRISTVS prohibuit, mōstrauit nō esse quærendā ratione bonorum operum gloriam, sed quoad licet uitādam. Quod uero permisit, & si ad exemplum

10

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Luc. 7.

exemplum prohibuisse uideretur, in gratitudinem esse fugiendam, & magnificanda dei opera. Sed nonne tunc implebatur prophetia de domino, quæ dicit: Inuenimus eum in campis syluæ, quando nõ poterat præ multitudine populi in ciuitatem introire, sed diuersabatur in desertis? Ergo siue urbes inhabitet, & ibi sint meliores: siue de ferta inhabitataq; loca urbibus præferat: ad ipsum accedamus, dâtes patri & filio eius & spiritui sancto, deo nostro laudis confessionem: quia est quem decet omnis honor, gloria, & gratiarum actio, in seculorum secula. Amen.

C A P V T S E C V N D V M.

ET iterum intrauit Capharnaũ post dies, & auditũ est quod in domo esset, & conuenerunt multi, ita ut non caperēt, neque ad ianuam: & loquebatur eis uerbum. Et uenerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum ubi erat: & patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat. Cum autem uidisset IESVS fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitâtes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? Quo statim cognito IESVS spiritu suo, quia sic cogitarēt intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Quid est facilius, dicere paralytico, dimittuntur tibi peccata, an dicere, surge, tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico: surge, tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam. Et statim surrexit ille, & sublato grabato, abiit inde coram omnibus, ita ut mirarētur omnes, & honorificarent deum, dicentes, quia nunquã sic uidimus. ¶ Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, & docebat eos. Et cum præteriret, uidit Leui Alphæi sedentem ad teloneum, & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum IESU & discipulis eius: erant enim multi qui & sequebâtur eum. Et Scribæ & Pharisei uidentes, quia mâducaret cū publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magister uester? Hoc audito, IESVS ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui male habent: non enim ueni uocare iustos, sed peccatores. ¶ Et erant discipuli Ioãnis & Pharisei ieiunâtes, & ueniūt, & dicunt illi: Quare discipuli Ioãnis & Phariseorum ieiunant, tui autē discipuli non ieiunant? Et ait illis IESVS: Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quãto tempore habent secum sponsum, nõ possunt ieiunare. Veniēt autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo assumentũ panni rudis affluit uestimento ueteri, alioquin aufert supplementum nouum à ueteri, & maior scissura fit. Et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres, alioquin dirumpet uinum utres, & uinum effundetur.